DATUM

10 juli 2026

ONDERWERP

Reflectie Provinciale Raad Gezondheid op Analyse
‘Brabant in positie voor gezondheidsopgaven’

Uit de Brabantse gezondheidsanalyse volgt een politieke opdracht: maak gezondheid leidend in uw verkiezingsprogramma

Advies van de Provinciale Raad Gezondheid aan de programmacommissies in Noord-Brabant

Wij adviseren u één keuze centraal te stellen: behandel gezondheid niet als een apart hoofdstuk of programma, maar als het fundament onder alle provinciale opgaven, zoals wonen, ruimte, economie en mobiliteit. In dit fundament is de winst voor Brabant te halen, in welzijn én in economische kracht. Die winst is winst voor iedereen. Inwoners benoemen gezondheid als prioriteit nummer één als hen wordt gevraagd wat voor hen van waarde is. En de rekensom is helder: een gezonde leefomgeving versterkt het investeringsklimaat, en gezonde mensen vormen de basis voor een gezonde economie.

Toelichting
Deze reflectie bouwt voort op de analyse ‘Brabant in positie voor gezondheidsopgaven’, die de Brabantse GGD’en hebben uitgevoerd in opdracht van de Provinciale Raad Gezondheid (BrabantAdvies).

Gezondheidsrisico’s stapelen zich niet willekeurig op

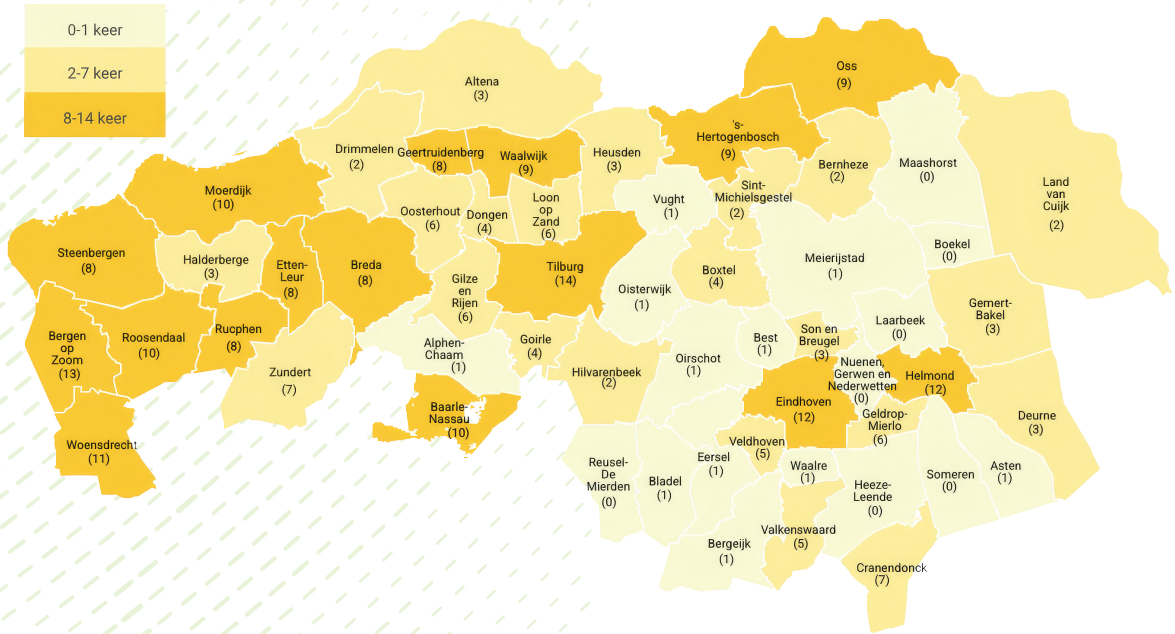

Figuur 1. Voor in totaal 15 aspecten binnen verschillende gezondheidsopgaven is voor volwassenen en ouderen onderzocht in hoeverre risicofactoren samen voorkomen binnen de Brabantse gemeenten. Per onderwerp is een top 15 van meest ongunstig scorende gemeenten opgesteld. Het kaartje laat zien hoe vaak gemeenten in deze top 15 voorkomen.

Gezondheidsrisico’s concentreren zich vooral in de steden en in veel gemeenten in West-Brabant, precies daar waar de scores voor sociaal-economische positie het laagst zijn. Tilburg, Bergen op Zoom, Helmond en Eindhoven springen eruit, maar het bredere patroon is duidelijk: waar multiproblematiek groot is, blijft de gezonde levensverwachting achter.

De opgave is groot, en de tijd dringt

Brabant vergrijst snel, de zorgvraag groeit -nu al heeft 1 op de 3 Brabanders een of meerdere chronische aandoeningen- en de verschillen in gezonde levensverwachting zijn groot: tussen gemeenten loopt die uiteen, van 59 jaar in Rucphen tot 69 jaar in Nuenen. Bestaansonzekerheid is de belangrijkste risicofactor voor het ontstaan van gezondheidsverschillen. De kosten van afwachten zijn hoog: wat we nu niet voorkomen, betalen we straks terug in zorg, in uitval en in gemiste kansen. Het goede nieuws is dat we weten waar het misgaat, en dus ook weten waar we op hebben te sturen.

Gezondheid wordt buiten de zorg bepaald en staat al heel lang onder druk

Het grootste deel van onze gezondheid wordt niet in de spreekkamer bepaald, maar daarbuiten: in de lucht die we inademen, in de buurt waarin we wonen, in werk, inkomen en bestaanszekerheid. Daarom is het zo belangrijk dat gezondheid in alle beleidsterreinen wordt meegenomen. Preventie is daarom meer dan een programma. Het is ervoor zorgen dat de basis op orde is, van een betaalbare woning tot een veilige, schone en groene omgeving. Maar daar blijft het niet bij; ook de groeiende gezondheidsverschillen moeten worden teruggedrongen.

De leefomgeving biedt de provincie de kans het verschil te maken

De determinanten van gezondheid – leefomgeving, mobiliteit en economische factoren – bieden de provincie de kans om bepalend te zijn. Zij zit voor deze domeinen aan de knoppen. Met name de Brabantse leefomgeving vraagt om provinciale regie, want hier liggen risico's: van de slechtste luchtkwaliteit van het land tot toenemende geluidhinder, hittestress en de nabijheid van industrie en veehouderij bij woongebieden. Ofwel, dit biedt de provincie concrete aangrijpingspunten voor noodzakelijke verandering.

De feiten die om keuzes vragen

- Binnen één Brabantse gemeente kan de gezonde levensverwachting meer dan vijf jaar verschillen. De verschillen binnen Brabant zijn groter dan die tussen Brabant en Nederland.
- Geen enkel adres in Brabant heeft een gezonde luchtkwaliteit. "Het waait over uit het buitenland" is geen excuus om niets te doen. Brabant blijft ook verantwoordelijk voor de eigen industrie, verkeer en veehouderij die de luchtkwaliteit negatief beïnvloeden.
- Ongeveer de helft van de Brabantse jongvolwassenen kampt met psychische klachten, mede door bestaansonzekerheid en prestatiedruk. Schooluitval en thuiszitten worden als zorgwekkende trends gezien.
- Het bourgondische Brabant kent ook zijn schaduwzijde: juist in welgestelde gemeenten wordt relatief meer alcohol gedronken en wordt alcoholgebruik genormaliseerd.
- De vergrijzing en verarming van voorzieningen concentreert zich op het platteland en heeft negatieve impact op de gezondheid van de achterblijvers.
- Brabant kent daarnaast specifieke gezondheidsopgaven die om nadere aandacht vragen, zoals de hoge mens-dier-dichtheid en de kwetsbare positie van arbeidsmigranten. De analyse van de Brabantste GGD'en raakt die vraagstukken slechts beperkt, maar ze verdienen expliciete reflectie en gerichte actie.

Hoe u impact kunt hebben op de gezondheid van Brabant

- Investeer ongelijk om verschillen te verkleinen: leg het accent op de gebieden en wijken waar de problemen het grootst zijn – met bijzondere aandacht voor West-Brabant – en stuur op gezondheid via de leefomgeving, maar ook via bestaanszekerheid, arbeidsmarkt en economisch beleid.
- Neem de ambitie van 'drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander' alleen op als u bereid bent daar in álle dossiers naar te handelen. Anders is het een ambitie voor de bühne.
- Verbind gezondheid expliciet aan wonen, ruimte, economie en mobiliteit, in plaats van het in een afzonderlijk hoofdstuk weg te zetten.
- Kies voor langdurige inzet boven losse projecten, bied als provincie experimenteerruimte en bundel de aanpak via de bestaande regio's.
- Maak van de leefomgeving een gezondheidsopgave: schone lucht, een klimaat- en hittebestendige inrichting, water en bodem sturend, en gezonde afstand tussen wonen, industrie en veehouderij.
- Ontwikkel gezonde buurten: benut de bestaande woningvoorraad, zet in op toekomstbestendige woonvormen en stuur in vergrijzende gebieden op een gemengde leeftijdsopbouw. Begin bij de bewoner, niet bij de bouwopgave (zie ook het advies in de bijlagen: De woonopgave als kans voor gezonde buurten).

- Borg gezondheid in de besluitvorming: weeg de gezondheids- en maatschappelijke effecten van omvangrijke beleidsvoornemens, zoals een nieuwe economische agenda of de herziening van de Omgevingsvisie, vooraf en navolgbaar mee (zie ook het advies in de bijlagen: Brabantse schaalsprongen en brede welvaart).
- Juist waar de uitvoering bij gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten en regio's ligt, heeft de provincie een cruciale rol: agenderen, stimuleren, verbinden en gezondheid consequent op tafel houden.

Gezonde inwoners en een gezonde leefomgeving zijn een voorwaarde voor een economisch sterk en aantrekkelijk Brabant én gelukkige Brabanders. Wie daarin durft te investeren, kiest voor lagere zorgkosten op termijn, een veerkrachtige beroepsbevolking en buurten waarin mensen langer en prettiger leven.

Wij denken graag met u mee.

Met vriendelijke groet,

De Provinciale Raad Gezondheid

Sacha Ausems, voorzitter
Judith van Groos, secretaris
Eveline Wouters
Erik de Ridder
Joep de Groot
John Dagevos
Koos van der Velden
Leendert van Bree
Maruška Lestrade-Brouwer
Sebastiaan Baan

De Provinciale Raad Gezondheid (PRG) is een van de vier onafhankelijke adviesraden van BrabantAdvies. De raad adviseert de provincie Noord-Brabant gevraagd én op eigen initiatief over gezondheidsopgaven die bepalen hoe gezond Brabanders kunnen leven, wonen en meedoen. Vanuit het uitgangspunt dat gezondheid in elk beleidsterrein meeweegt, houden wij gezondheid op de agenda van het provinciebestuur. Scherp, onderbouwd en uitvoerbaar.